

- розька академія”, Світова Наукова Рада Світового Конгресу Українців, Українське Історичне Товариство, 2005. – С. 40
25. Блажкевич А.Л. Цитована праця / А.Л. Блажкевич. – К., 2003. – С.75.
26. Там само.

In this article the author reveals the most important achievements of Ukrainian regional ethnography and historiography of Galicia in 20-30's, emphasis that they were part of the achievements of European history.

Key words: regional ethnography, bibliography, periodicals, publishing activity, scientific society, personality.

УДК 027.53(477.43):908

*Т. К. Прокопчук,
м. Дунаївці*

Краєзнавство – один з пріоритетних напрямів роботи бібліотек Дунаєвецького району

Стаття розкриває основні напрями краєзнавчої роботи Дунаєвецької районної бібліотеки Хмельницької області.

Ключові слова: краєзнавча робота, районна бібліотека, сільська бібліотека, краєзнавчі матеріали, краєзнавчі куточки.

Краєзнавство – це пріоритетний напрямок роботи Дунаєвецької централізованої бібліотечної системи. Досвід краєзнавчої роботи бібліотек району вивчався й узагальнювався Хмельницьким Обласним управлінням культури¹, державною обласною універсальною науковою бібліотекою імені Миколи Островського², обласною бібліотекою для юнацтва³, знайшов схвальну оцінку в монографіях П.Я. Слободянюка⁴, П.Т. Тронька⁵.

1997 року колектив централізованої бібліотечної системи за багаторічну організаційну і просвітницьку діяльність з поширення знань про рідний край серед широких верств населення, активно сприяння розвитку краєзнавства в регіоні відзначений Дипломом

лауреата республіканської премії імені Дмитра Яворницького, який вручив бібліотекарям району голова Всеукраїнської спілки краєзнавців Петро Тимофійович Тронько.

1993 року при методично-бібліографічному відділі районної бібліотеки відкрито краєзнавчий сектор, що став центром і координатором краєзнавчої роботи, “штаб-квартирою” районної організації НСКУ.

Основні напрями краєзнавчої роботи:

1. Дослідницько-пошукова робота.

Зусиллями краєзнавців та бібліотекарів вдалося розшукати Героя Радянського Союзу – земляка Григорія Климентійовича Атаманчука, який проживав у Єсентуках, запросити на зустріч з жителями рідної Тернави, м. Дунаївці, матеріали про нього вмістити в районному та сільському музеях, краєзнавчому виданні “Дунаєвеччина у роки Великої Вітчизняної війни”⁶.

Вдалось навести контакти і відкрити читачам ім'я ще одного Героя Соціалістичної Праці Боднара Олександра Юхимовича, який народився і виріс у Балині на Дунаєвеччині, а звання Героя отримав у Карагандинській області, матеріали про нього вміщені в біобіографічному довідникові “Дунаєвеччина в іменах” (2006).

Вивчено життєвий і творчий шлях репресованого поета-земляка, друга Олеся Гончара Леоніда Лупана, зібрано його твори, видано збірку віднайдених віршів під назвою “Дорога у вічність”, у Нестеровецькій сільській бібліотеці створено куточок, присвячений поету-земляку, відзначено його 80-ти і 90-річний ювілей.

2. Написання літописів населених пунктів району.

У Дунаєвецькому районі кожна сільська бібліотека веде літопис села. Бібліотекарі, сучасні нестори-літописці, фіксують дати, важливі події з життя сільських громад, доповнюють записи фотографіями, документами, вирізками з газет. У літописах Шатави, Іванковець, Сл. Рахнівської, Вихрівки, Воробіївки, Залісців, Удріївців, Балина записи ведуться систематично, до них відбираються найважливіші події з життя сільської громади, фіксуються помітні просвітницькі заходи. Літописи Михайлівки, Блищанівки, Лисця, Миньківців використовували автори книг В.С.Прокопчук, Ю.В.Телячий, П.А.Білий під час написання книг “Два села: одна доля”, “Лисець”, “Миньковеччина: історичний нарис”.

3. Збір спогадів учасників Великої Вітчизняної війни, свідків голодомору 1932-1933 років, репресій.

Ще в 1992-1993 роках бібліотекарі сіл Залісці, Станції Дунаївці, Чаньків, Панасівка, Удріївці, Гірчична, Шатава, Маліївці, Нестерівці, Слобідка Рахнівська розпочали збір спогадів свідків тих

жахливих подій, а матеріали оприлюднили 1997 року під час проведення науково-кращезнавчої конференції “Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій” й вмістили в збірнику матеріалів цієї конференції, який тепер використовується під час проведення читацьких конференцій, уроків пам’яті, історичних годин. Вже давно відійшли у пам’ять С.І.Гулеватий, М.І.Рудик, З.І.Марущак – жителі Залісців, Г.Бриндак з Панасівки, О.І.Халаїм, І.А.Думанський з Вихрівки, Г.Д.Чепурна, В.О.Стрелецький з Удріївців, М.Ю.Філь з Нестерівців, М.І.Ковальова зі Станції Дунаївці, а записані сільськими бібліотекарями їх спогади допомагають відтворити правду про голодомор на Дунаєвеччині.

З 1980 року збирають бібліотекарі матеріали про Велику Вітчизняну війну, записують спогади учасників бойових дій, партизанського руху, комсомольського підпілля, вдів, оstarбайтерів. У результаті в сільських бібліотеках з’явилися альбоми “Говорять учасники Великої Вітчизняної війни”, “Бойовий орден та медаль у твоєму домі”, “Солдатський трикутник – жива історія війни”, “Згадують оstarбайтери”. Найбільш повно зафіксували цю сторінку історії своїх сіл бібліотекарі К.С.Теляча (Лисець), Л.І.Жовнір (Велика Побійна), Л.В.Мазур (Маків), Г.О.Чехман (Нестерівці), Л.Д.Прокопова (Зеленче), В.В.Рудик (Залісці), М.В.Алексєєва (Іванківці), Н.Л.Кудилевич (Шатава), Ж.О.Шелест (Тернава), А.М.Ткачик (Воробіївка). Спогади доповнюють фотографіями, фронтовими листами – солдатськими трикутниками. У Станційнодунаєвечській селищній бібліотеці зберігається комсомольський квиток В.М.Голобути-Кершковської, яка пройшла фронтовими дорогами з травня 1942 по травень 1945-го в складі 1750 зенітного артилерійського полку, у Великому Жванчику – посвідчення про нагородження танкіста Фросини Сергіївни Лескової орденом Червоної Зірки, особистий архів учасників партизанського руху на Дунаєвеччині П. Кучерова і О. Добжанської.

Усі ці матеріали постійно використовуються бібліотекарями для патріотичного виховання молоді.

До 65-річчя Великої Перемоги 2010 року бібліотеки району взяли активну участь у молодіжній естафеті пам’яті, обов’язку і честі “Перемога. Пам’ять. Вдячність”. Під час акції бібліотекарі адресували свою конкретну роботу учасникам бойових дій, підпільного та партизанського руху, вдовам, оstarбайтерам, в’язням концтаборів, дітям війни. В рамках естафети проведено конкурс на краще дослідження “Що я знаю про участь моєї родини в роки Великої Вітчизняної війни (на конкурс представлено 48 робіт, визначені переможці: Вадим Топольницький, Вікторія Гутинська, Олексій

Бевзюк), історико-краєзнавчу конференцію “Дунаєвеччина в роки Великої Вітчизняної війни”, вечори-зустрічі, уроки мужності, презентації книг. Краєзнавчий сектор районної бібліотеки поповнився фронтowymi реліквіями, невідомими спогадами учасників війни, а сільські бібліотекарі разом з читачами-волонтерами підтримали усіх ветеранів війни, вшанували їх у родинному колі, надали необхідну допомогу.

4. Збір колядок, щедрівок, гаївок.

У полі зору бібліотекарів – традиції, звичаї, фольклор краю. Протягом 1989-2000 років сільськими бібліотеками, учителями та учнями – користувачами бібліотек, були зібрані колядки, щедрівки, гаївки, упорядковані й видані В.С. Прокопчуком та Т.К. Прокопчук. До кожної колядки, щедрівки, гаївки вказана дата запису, прізвище жителя села, від якого вони записані, зразки фольклору, прізвища бібліотекарів, які здійснили запис. Сьогодні цей багатющий матеріал використовується під час проведення народних свят, і, навіть, “храмових свят”, уроків народознавства.

5. Видано 43 біобібліографічних довідники про видатних людей Дунаєвеччини.

Найбільшою повнотою відзначаються біобібліографічні довідники, підготовлені бібліотекарями Нестерівців – Л.В. Лісецькою, Удріївців – Л.В. Чепурною, Макова – Л.В. Мазур, Балина – В.В. Балицькою, Вихрівки – М.М. Коваль, Шатави – Л.Н. Кудилевич, Міцівців – А.А. Крижанівською, Тинної – І.І. Іванус, Держанівки – Н.В. Долішною.

Під час презентації довідника “Удріївці в постатях відомих земляків” у село приїхали славетні удріївчани з Києва, Харкова, Хмельницького, прибули їх родичі, сусіди. Адже невеличке село Удріївці, що на Дунаєвеччині, дало Україні двох докторів медичних наук, одного кандидата юридичних наук, більше 10 орденосців, яких бібліотекар Л.В. Чепурна увічнила цікавим довідковим виданням. Удріївчанин Синчук Василь Людвигович, кандидат юридичних наук, генерал-лейтенант, нині прокурор Харківської області подарував бібліотеці, з якої в шкільні роки черпав знання, комплект найновіших книг вартістю чотири тисячі гривнів.

Нестеровецька сільська бібліотека видала довідник “Звитязці трудової слави села Нестерівців”, в якому вмістила матеріали про 55 відомих нестерівчан.

6. Відродження народних звичаїв, обрядів, підтримка письменників рідного краю, художників, вишивальниць, популяризація їх творчості.

На базі районної бібліотеки створені і діють творчі об'єднання письменників рідного краю, художників, вишивальниць. Літе-

ратурна студія ім. В. Бабляка спільно з районною бібліотекою проводить презентації нових книг, зустрічі з письменниками, популяризує їх твори серед читачів. Серед гостей були письменники-подільяни Валентина Байталюк, Броніслав Гришук, Афанасій Коляновський, Микола Магера, Тамара Мельник, Віра Спірякіна, Микола Федунець, а також відомі українські письменники Дмитро Білоус, Олексій Дмитренко, Євген Дудар, Віктор Женченко, Станіслав Зінчук, Андрій Курков, Ганна Чубач, Валентин Чемерис, Полікарп Шабатин та ін.

Художники Дунаєвеччини на базі районної бібліотеки проводять зустрічі, виставляють картини, обговорюють твори молодих митців. У бібліотеці діє виставка творів з пір'я і пуху майстра декоративно-прикладного мистецтва Віри Спірякіної. Неодноразово виставляли свої роботи художники А. Верстюк, В. Тищенко, П. Погоржельський, В. Островський, київський художник – наш земляк Цезарій Ганушкевич, майстри декоративно-прикладного мистецтва С. Денисенко, О.Цимбалюк, В.Войткова, С. Чирков, майстер художніх виробів із шкіри А.Гурна та інші.

1985 року започаткована робота з Дунаєвечькими вишивальницями. Районна бібліотека стала для них рідною. Тут Петро Батюкевич, Олена Коляновська, Оксана Кіндрат, Тетяна Леонтієва, Неоніла Мазур, Надія Мельник, Людмила Михальчук, Галина Паштепа, Віра Присяжна, Валентина Становська, Раїса Тарнавська, Діна Хамардюк, Людмила Чорна спілкуються, обмінюються досвідом, виставляють свої вишивки. У районній бібліотеці постійно діє виставка робіт вишивальниці Г.В.Чернецької.

Районна бібліотека видала альбом “Дунаєвечькі майстрині-берегині подільської вишивки”, в якому зібрані матеріали про вишивальниць Дунаєвеччини.

7. Створення бібліотек-музеїв, краєзнавчих куточків.

2009 року в районі створено Станційнодунаєвечьку бібліотеку-музей, в окремій кімнаті якої розміщено понад 130 експонатів. Досить цінними є матеріали з історії селища, спогади односельців про голодомор та репресії, листи з фронту учасників бойових дій, документи про селище в роки радянської влади, досягнення за роки незалежності та ін. Завідуюча бібліотеки-музею проводить екскурсії, уроки мужності, зустрічі, історичні читання, конференції.

Працюють над створенням бібліотек-музеїв у Нестерівцях, Кривчику, Смотричі, Соکیلці.

1999 року в приміщенні центральної районної бібліотеки відкрита бібліотека-музей Ф.П. Шевченка, члена-кореспондента НАН України, доктора історичних наук, професора, нашого земляка.

Вдова вченого Роза Карлівна передала читачам бібліотеки 1600 книг з бібліотеки вченого. Ця бібліотека-музей стала робочим місцем для студентів, учнів, вчителів, краєзнавців, які вивчають історію України, рідного краю. Тут проводяться екскурсії, історичні уроки.

У кожній сільській бібліотеці обладнано краєзнавчі куточки, в яких зібрані матеріали з історії, соціально-економічного та культурного життя кожного населеного пункту, книги письменників-земляків, спогади учасників війни, свідків голоду, родичів репресованих земляків, літописи, тематичні альбоми, подаровані книги. З художнім смаком оформлені краєзнавчі куточки у Вихривці, Воробіївці, Лисці, Макові, Міцівцях, Смотричі, Старій Гуті, Тернаві та інших селах. Такі краєзнавчі куточки доповнюють у с. Зеленче “Рушники пам’яті”, присвячені полеглим землякам у роки Великої Вітчизняної війни, у Смотричі – вироби гончара О. Карповича, у с. Залісці – вишиванками “З бабусиною скрині”.

У ряді сільських бібліотек вже багато років функціонують краєзнавчі клуби за інтересами: у с. Лисець – “Краєзнавець”, Станції Дунаївці – “Люби і знай свій рідний край”, у Гуті Яцковецькій – “Письменники рідного краю”, у Великій Кужелеві – “Стежками рідного краю”. Лисецький клуб “Краєзнавець” працює вже більше 20 років. Досвід його роботи узагальнювався обласною бібліотекою.

8. Дунаєвецька районна бібліотека спільно з районною організацією НСКУ, відділом освіти райдержадміністрації організувала і провела 6 науково-краєзнавчих конференцій, видала збірники наукових праць:

– Поділля в роки визвольної війни українського народу 1648 – 1654 роки: тези доп. наук.-практ. конф. / Всеукр. сп. краєзн.; К-ПДПУ; Дунаєвец. віділ освіти; Дунаєвец. рай. б-ка; [редкол.: І.С. Винокур, В.С. Прокопчук та ін.]. – Дунаївці, 1992. – 29 с.

– Дунаївці: їх роль і місце в історії Поділля: тези доп. республ. наук. конф. / Ін-т іст. України Академії наук України; Всеукр. сп. краєзн.; К-ПДПУ; Віділ освіти Дунаєвец. РДА; Дунаєвец. рай. б-ка; [редкол.: І.С. Винокур, В.С. Прокопчук та ін.]. – Дунаївці, 1993. – 147 с.

– Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: матер. наук.-краєзнав. конф. / Ін-т іст. України Академії наук України; Всеукр. сп. краєзн.; К-ПДПУ; Віділ освіти Дунаєвец. РДА; Дунаєвец. рай. б-ка; Район. орг. ВСК; [редкол.: І.С. Винокур, Ю.З. Данилюк, В.С. Прокопчук (голова) та ін.]. – К.: Рідний край, 1997. – Вип. I. – 244 с.

– Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: зб. наук.-краєзн. праць: за матер. наук.-краєзн. конф., присвяч. 55-ій річн. Великої Перемоги, 5-6 травня 2000 р. / Всеукр. сп. краєзн.; К-ПДПУ, Центр дослідж. іст. Поділля; Віділ освіти

Дунаєвец. РДА; Дунаєвец. рай. б-ка; Район. орг. ВСК; [редкол.: Завальнюк О.М., Прокопчук В.С.(голова) та ін.]– К.; Дунаївці; Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2000.– Вип. II.– 250с.

– Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: зб. наук.-краєзн. праць: за матер. наук.-краєзн. конф. “Дунаївці на межі тисячоліть: минуле і сьогодення”, присвяч. 600-річ. м. Дунаївці та 80-річ. з часу утворен. Дунаєвец. району. 20 вересня 2003 р. / Всеукр. сп. краєзн.; Центр дослідж. іст. Поділля; Дунаєвец. РДА; Миська рада; Віділ освіти Дунаєвец. РДА; Дунаєвец. рай. б-ка; Район. орг. ВСК; [редкол.: І.С.Винокур, О.М.Завальнюк, В.С.Прокопчук (голова) та ін.; наук.ред. Тронько П.Т.] – К.; Дунаївці; Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2003.– Вип. III.– 331с.

– Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: зб. наук.-краєзн. праць: за матер. наук.-краєзн. конф. “Дунаєвеччина в контексті історії України”, присвяч. 605-ій річн. з часу першої згадки про м. Дунаївці і 85-річчя утв. Дунаєвец. району. 18 вересня 2008 р. / Дунаєвец. рай. рада; Дунаєвец. РДА; Миська рада; Центр дослідж. іст. Поділля; Дунаєвец. рай. б-ка; Район. орг. ВСК; [редкол.: В.С.Прокопчук (голова), Л.В.Баженів та ін.]– Кам'янець-Подільський: ІІІ “Медобори – 2006”, 2008.– Вип. IV.– 600 с.

10. Дунаєвецька районна бібліотека спільно з краєзнавцем, доктором історичних наук, професором В.С.Прокопчуком видала низку краєзнавчих видань, якими сьогодні користуються учні, студенти, учителі:

– Славетні Дунаєвеччини: бібліогр. список / Центр. рай. б-ка. – Дунаївці, 1989.– 22 с.

– Дунаєвеччина в роки Великої Вітчизняної війни: краєзн. матер., бібліогр. список / упоряд. і автор краєзн. матер. В.С. Прокопчук; Дунаєвец. центр. рай. б-ка. – Дунаївці, 1990.– 30 с.

– Просвітителі з Поділля / Дунаєвец. центр. рай. б-ка. – Дунаївці, 1992.– 23 с.

– Стеліся зелений кудрявцю: колядки, щедрівки, гаївки / [упоряд.: В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук].– Хмельницький: Ред.-видавн. відділ, 1992. – 124 с.

– Леонід Лупан. Дорога у вічність / [упоряд. В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук; ред. Б.А. Грищук].– Хмельницький, 1993.– 113 с.

– Ой радуйся, земле: подільські колядки, щедрівки, гаївки / Поділ. відділення Ін-ту мистецтвозн., фольклорист. та етнолог. ім. М.Т. Рильського НАН України при Хмельницьк. гуманітарно-педагогічн. ін-ті; [упоряд.: В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук; музичн. запис М.З. Довганя, М.П. Шаха].– Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001.– 111 с.

– Прокопчук В.С. Академік НАН України Тронько П.Т. і Дунаєвеччина (до 90-річчя від дня народження) / В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук. – Дунаївці, 2005. – 20 с.: іл.

– Прокопчук В.С. Дунаєвеччина в іменах: біобібліогр. довідн. / В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук, С.В.Олійник; Дунаєвечька ЦРБ. – Дунаївці, 2006. – Вип.І. – 91 с.

– Прокопчук В.С. Дунаєвеччина в іменах: біобібліогр. довідн. / В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук, С.В.Олійник; Дунаєвечька ЦРБ. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип.ІІ. – 110 с.

– Прокопчук В.С. Я спасення шукав для народу (М. Смотрицький в доли України): наук.-популяр.вид. / В.С. Прокопчук, Т.К. Прокопчук; Дунаєвеч. рай. б-ка. – Кам'янець-Подільський: Мошак М.І., 2008. – 92 с.: іл.

Примітки

1. Культура Хмельниччини: синтез традицій і новацій / Хмельницьке упр. Культури ОДА, Хмельниц. уч.-метод. центр культури Поділля. – Хмельницький: Поділля, 2000. – С. 49-55.
2. Скарби батьківської землі. – Хмельницький, 1994. – 12 с.
3. Бібліотеки і шкільна освіта. – Хмельницький, 2002. – С. 8-15.
4. Слободянюк П.Я. Культура Хмельниччини: монографія / П.Я. Слободянюк. – Хмельницький: Поділля, 1995. – С. 231-232.
5. Тронько П. Історичне краєзнавство: крок у нове тисячоліття (досвід, проблеми, перспективи) / П.Т. Тронько. – К.: НАНУ, Ін-т іст. України, 2000. – С. 85.
6. Дунаєвеччина в роки Великої Вітчизняної війни. – Дунаївці, 1990. – С. 18-19.

Стаття раскрывает основные направления краеведческой работы Дунаевечькой районной библиотеки Хмельницкой области.

Ключевые слова: краеведческая работа, районная библиотека, сельская библиотека, краеведческие материалы, краеведческие уголки.